

9 Stödåtgärder

I kapitel 9 redovisas direktstöden till det svenska jordbruket inom ramen för EU:s jordbrukspolitik. Redovisningen omfattar även direktstöden till rennäringen samt till företag verksamma inom förädling och avsättning av jordbruksprodukter. En beskrivning av den svenska jordbrukspolitiken under åren närmast före Sveriges inträde i EU lämnas i Jordbruksstatistisk Årsbok 2000.

Utöver direktstöd förekommer exempelvis exportbidrag och stöd till lagring av jordbruksprodukter. Dessa stöd omfattas inte av redovisningen.

EU:s jordbrukspolitik

Det svenska EU-medlemskapet från den 1 januari 1995 innebar att de svenska jordbruksstöden ersattes av EU:s stödsystem. En beskrivning av huvuddragen i EU:s jordbrukspolitik och de olika stöden görs i det följande.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik (Common Agricultural Policy, CAP) innebär att handeln med jordbruksprodukter är fri inom unionen.

Målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik är att:

- Öka produktiviteten i jordbruket
- Ge jordbrukarna en skäligen levnadsstandard
- Stabilisera marknaderna
- Trygga livsmedelsförsörjningen
- Ge konsumenterna livsmedel till rimliga priser

För att nå dessa mål används främst olika marknadsregleringar, men i EU:s jordbrukspolitik ingår även struktur- och regionalpolitiska åtgärder. På senare år har EU också fattat beslut om åtgärder för att minska jordbrukets belastning på miljön.

Den 1 januari 2005 införde Sverige ett nytt jordbrukarstöd – gårdsstödet. Gårdsstödet är inte kopplat till jordbrukarens produktion utan är i stort sett oberoende av vad och hur mycket jordbrukaren producerar. Gårdsstödet ersätter flera stöd, bland annat arealersättningen och de flesta tidigare djurbidragen.

Jordbrukaren måste ha stödrätter för att få gårdsstödet.

Stödrätterna motsvarade det antal hektar jordbruksmark (åkermark och betesmark) som jordbrukaren brukade och redovisade 2005.

En stödrätt kan bestå av två delar, ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Ett grundbelopp ingår i de flesta stödrätter. För betesmark är grundbeloppet per hektar lika i hela Sverige. För åkermark varierar grundbeloppet per hektar beroende på var i landet jordbrukaren har sin jordbruksmark.

Marknadsregleringarna finansieras helt av EU:s budget medan strukturstöden, de regionala stöden och miljöstöden medfinansieras av medlemsländerna.

Kommissionen har störst inflytande på de områden där EU i hög grad ansvarar för politiken, som t.ex. pris- och marknadsregleringen inom jordbrukspolitiken. För de åtgärder som medfinansieras av de enskilda medlemsländerna, t.ex. kompensationsbidraget och miljöprogrammet, är friheten större att nationellt utforma reglerna. Nationella stöd kan utformas av de enskilda medlemsländerna, men måste då först godkännas av kommissionen.

Jordbrukspolitiken finansieras av tullar, införselavgifter, producentavgifter och bidrag från medlemsstaterna och upptar ungefär hälften av EU:s totala budget.

I **tabell 9.1** ges en sammanfattning av utbetalade direktstöd till jordbruket, dvs. gårdsstöd (tidigare arealersättningar, djurbidrag), regionala stöd samt miljöstöd och i **tabellerna 9.2–**

5 mer detaljerad statistik om dessa stöd. Uppgifterna avser de år för vilka utbetalning skett, oavsett när. Utöver dessa stöd ges stöd till investeringar och s.k. startstöd. Dessa redovisas i **tabell 9.6** och **9.7**. Statistiken där avser de år under vilka stöden beviljats för utbetalning under ett antal år framåt i tiden. Stöd till rennäringsredovisning redovisas i en särskild tabell (**tabell 9.8**).

Många av stöden till det svenska jordbruket är delvis finansierade av Sverige och vissa helt, t.ex. de nationella stöden till jordbruket i norra Sverige. Mer detaljerad information lämnas i Jordbruksstatistisk Årsbok 2000.

Stödrätter

Jordbrukaren måste ha stödrätter för att få gårdsstöd.

För det antal hektar jordbruksmark (åkermark och/eller betesmark) som jordbrukaren brukade och redovisade 2005 får jordbrukaren motsvarande antal stödrätter. Dessa stödrätter gav jordbrukaren rätt att få gårdsstöd 2005 och kommande år. Maximalt för Sverige är 597 milj. euro.

Ett fåtal jordbrukare tilldelas särskilda stödrätter och det berör dem som har ett tilläggsbelopp som grundar sig på slaktbidrag 2000–2002 eller am- och dikobidrag där det inte varit krav på foderareal.

En stödrätt kan bestå av två delar, ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Ett grundbelopp ingår i de flesta stödrätter. För betesmark är grundbeloppet per hektar lika i hela Sverige. För åkermark varierar grundbeloppet per hektar beroende på var i landet jordbrukaren har sin jordbruksmark. Sverige delas in i fem regioner och grundbeloppet för åkermark är fastställt per region.

Regionerna motsvarar de produktionsregioner som fanns för den tidigare arealersättningen, undantag är region 5 och 6 som har slagits samman till en gemensam region.

Om jordbrukaren har fått vissa djurbidrag för något av åren 2000–2002 eller torkningsersättning kommer jordbrukarens stödrätter också att bestå av ett tilläggsbelopp. Det inne-

bär att stödrätterna får ett högre värde. Efter som tilläggsbeloppet baseras på företagets tidigare stöd, så varierar det mellan jordbruksföretagen.

Från och med 2006 kan jordbrukaren köpa, sälja och byta stödrätter med andra jordbrukare. Jordbrukaren måste ha minst lika många hektar jordbruksmark som jordbrukaren har stödrätter för att få utbetalt för alla stödrätter.

Gårdsstöd

De tidigare produktionskopplade jordbrukarstöden (arealersättning och djurbidrag) ersattes år 2005 med ett nytt stöd, gårdsstöd som i stort sett är helt frikopplade från produktionen. Gårdsstödet betalas ut för det minsta av antalet stödrätter eller antalet hektar mark som jordbrukaren har.

Av **tabell 9.2** framgår att för 2005 utbetalades ca 5 316 milj. kr i gårdsstöd till svenska jordbrukare. De största utbetalningar skedde i Skåne län och i Västra Götalands län.

Stöd för proteingrödor

Från och med stödår 2004 lämnas stöd för odling av proteingrödor. Stödet ingår i den nya jordbruksreformen och kan sökas av jordbrukare som odlar vissa proteingrödor (baljväxter).

Stödet är på maximalt 55,57 euro per hektar (cirka 500 kr/ha). Inom hela EU finns en maximal areal på 1,6 milj. hektar, någon nationell nivå finns inte. Om jordbrukarna inom EU söker stöd för en större areal än den arealen kan stödet komma att minskas. Minskningen kommer då att ske proportionellt.

I Sverige är den ansökta arealen 42 400 ha för 2005, jämfört med 2004, då den ansökta arealen var 38 700 ha.

Stöd för energigrödor

Från och med stödår 2004 lämnas ett särskilt stöd för odling av energigrödor.

Jordbrukare som odlar energigrödor på mark som inte är uttagspliktig areal kan ansöka om det särskilda stödet för odling av energigrödor. Det särskilda stödet lämnas inte för energigrödor som odlas på uttagspliktig areal. Alla jordbruksgrödor utom sockerbetor och hampa

kan berättiga till stöd under förutsättning att de används till godkända energiändamål.

Stödet är maximalt 45 euro (cirka 400 kr) per hektar. Inom hela EU finns en maximal garantiareal på 1,5 milj. hektar, någon nationell nivå finns inte. Visar det sig att jordbrukarna inom EU sökt stöd för en större areal än garantiarealen kommer stödet att minska proportionellt.

Den ansökta arealen i Sverige är 31 100 ha för 2005, vilket är mer än en fördubbling mot 2004 då den ansökta arealen var 14 500 ha.

Anläggningsstöd för energiskog

För uttagen areal som planteras med energiskog lämnas ett stöd som helt finansieras av Sverige. Odling av energiskog berättigade till arealersättning samt ett anläggningsstöd på 5 000 kr/ha år 2004.

Stödet redovisas inte i följande tabeller.

Stöd för kontrakterad stärkelsepotatis

Jordbrukare som odlar stärkelsepotatis kan ansöka om stöd för kontrakterad stärkelsepotatis.

Stödbeloppet är 66,32 euro (cirka 600 kr) per potatismängd, som behövs för att tillverka ett ton stärkelse. Beloppet justeras efter stärkelseinnehållet i potatisen.

Stöd för kontrakterad stärkelsepotatis till industrin har för 2005 t.o.m april utbetalts 37 milj kr.

Stöd för kvalitetscertifiering

Jordbrukare som har kvalitetscertifierat sin produktion genom att de är anslutna till ett kvalitetssäkringssystem har möjlighet att få stöd för kvalitetscertifiering. Det kvalitetssäkringssystem som jordbrukaren är ansluten till måste ha kontroller som utförs av ett oberoende certifieringsorgan, dvs. det krävs en oberoende tredjepartskontroll av att jordbrukaren uppfyller de krav som kvalitetssäkringssystemet ställer. Certifieringsorgan som utför den oberoende kontrollen ska vara ackrediterat.

Stödet betalas ut till jordbrukare som har växtodling, betesmark, nötkreatur för kött- och

mjölkproduktion eller får och getter.

Jordbrukare som är berättigade till stödet får en fast ersättning på 2 000 kr. Brukare som har sin mark certifierad kan dessutom få en ersättning per hektar för den mark där det odlas godkända grödor. Ersättningen beräknas bli omkring 20 kronor/hektar, men kan bli högre eller lägre. Ansökningstiden för 2005 års stöd har varit den 31 januari 2006 och stödet har inte betalats ut t.o.m. april 2006.

Stöd till mervärden i jordbruket

Jordbrukare som söker stöd till mervärden i jordbruket måste vara verksam inom minst en av följande produktionsgrenar:

- Spannmål, oljeväxter, proteingrödor, utsäde, stärkelsepotatis, lin eller hampa
- Nötkött
- Mjölkproduktion
- Får och getter

Stödet kan utbetalas för kvalitets- och marknadsföringsåtgärder. Det kan gälla produkt- och kvalitetsarbete till exempel genom studiebesök och specialistutbyte. Andra områden som kan vara aktuella är tekniska undersökningar, genomförbarhets- och designstudie. Det kan även gälla kostnader för utveckling av produktionsmetoder eller produkter, till exempel marknadsundersökningar och testprodukter.

Stödet betalas ut med högst 75 % av kostnaderna för åtgärderna men med högst 50 000 kr per år och åtgärd. Stöd under 100 euro (cirka 900 kronor) betalas inte ut. Eftersom senaste ansökningsdag för 2005 års bidrag har varit den 31 januari 2006 har inget stöd betalats ut t.o.m. april 2006.

Handjursbidrag

Kvoten för handjursbidrag utgörs från och med 2005 dels av ett utgiftstak, som bygger på utbetalda bidrag åren 2000–2002, dels på en kvot-tilldelning av antal slaktade handjur. För handjursbidrag är kvoten inte fördelad på enskilda jordbruksföretag.

Antal slaktade handjur som berättigar till handjursbidrag omfattas av utgiftstaket och

det maximerade antalet slaktade handjur, som är 250 000 djur.

Mjölkbidrag

År 2004 infördes det nya mjölkbidraget till mjölkproducenterna. Mjölkkvoten är fördelad på jordbruksföretag och bidraget baseras på mjölkproducenternas individuella mjölkkvoter den 31 mars 2005. För att få bidrag krävs att mjölkproducenten levererat mjölk under kvotåret 31 mars 2004 – 1 april 2005.

Sverige har en mjölkkvot som delas upp i leveranskvot och direktförsäljningskvot. Leveranskvot har de producenter som levererar till ett mejeri, medan de som säljer eller skänker mjölk alternativt mjölkprodukter till konsumenter har direktförsäljningskvot.

Ungefär 9 400 mjölkproducenter har ansökt om mjölkbidrag 2005. Sverige har en total mjölkkvot på 3 303 000 ton.

Modulering

Enligt EG:s regler ska 3 % av det totala stödbeloppet (totalt utbetalt = belopp för gårdsstödet, mjölkbidraget, handjursbidraget, stödet för proteingrödor, stödet för energigrödor, stödet för kvalitetscertifiering, stödet för mervärden i jordbruket och stödet för kontrakterad stärkelsepotatis), som överskrider 5 000 euro i huvudsak gå till miljö- och landsbygdsprogrammet.

Vid utbetalning av 2005 års bidrag har moduleringen dragits för samtliga brukare. Avdraget på 3 % av belopp upp till och med 5 000 euro ska återbetalas till brukaren vid ett senare tillfälle, dock senaste den 30 september 2006.

Regionala stöd

Kompensationsbidrag

EU:s regionalpolitik syftar till social utjämning mellan olika regioner inom gemenskapen. Jordbruket skall säkras i områden med sämre produktionsförutsättningar så att befolkningen kan bo kvar och landskapet bevaras. Det viktigaste regionalpolitiska bidraget är det s.k. kompensationsbidraget. Detta riktar sig till områden som har sämre förutsättningar för livs-

medelsproduktion (Less Favoured Areas) än andra regioner. I Sverige utgår kompensationsbidrag till stödområdena i norra Sverige, delar av skogs- och mellanbygderna i södra och mellersta Sverige samt vissa områden på Öland och Gotland.

För att få kompensationsbidrag måste jordbrukaren åta sig att bruka minst tre hektar jordbruksmark inom ett stödområde i minst fem år från och med den första stödutbetalningen. Det krävs också ett visst djurinnehav. Pensionärer kan inte få kompensationsbidrag.

Kompensationsbidraget lämnas i första hand för vall och betesmark, men i vissa stödområden i norra Sverige även för spannmål och potatis. Kompensationsbidraget kan utgå med mellan 355 och 2 460 kr per hektar. **Tabell 9.3** visar att Västerbottens län följt av Västra Götalands och Gävleborgs län är de län där mest kompensationsbidrag har utgått. Totalt utbetalades 639 milj. kronor i kompensationsbidrag för år 2005.

Nationellt stöd till norra Sverige

Avtalet med EU ger Sverige rätt att lämna nationellt stöd till vissa områden i norra Sverige. Stödet är helt finansierat av svenska staten och syftet är att behålla traditionell jordbruksproduktion som är särskilt lämpad för klimatförhållandena i norra Sverige. Avsikten är också att stödet skall förbättra strukturen för produktion, omsättning och förädling av jordbruksprodukter och säkerställa att miljön och naturvärdena skyddas och bevaras.

Det nationella stödet tillsammans med kompensationsbidraget och miljöstödet för bevarande av öppet odlingslandskap ersätter det gamla Norrlandsstödet.

Stöd utgår till mjölk-, slaktsvins- och äggproduktion samt för suggor och getter samt odling av potatis, bär och grönsaker. Det nationella stödet är förknippat med vissa villkor. Jordbruket skall t.ex. omfatta minst 3 hektar jordbruksmark. Nationellt stöd lämnas inte till jordbrukare som vid ansökningstillfället har statlig ålderspension eller hel förtidspension.

Tabell 9.3 visar att t.o.m. april 2006 har 277 milj.kr utbetalats i nationellt stöd till norra

Sverige för år 2005. Mest nationellt stöd utgick till Västerbottens län.

Miljöersättningar

Miljöersättningar syftar till åtgärder för att minska jordbrukets belastning på miljön. Varje land utformar ett program för miljövänliga produktionsmetoder inom jordbruket och för bevarande av biologisk mångfald i odlingslandskapet. Programmet utformas efter det egna landets förhållanden och miljöproblem. För miljöstöd krävs ett femårigt åtagande av brukaren (20 år när det gäller stödet till våtmarker och småvatten).

Det tidigare miljöprogrammet upphörde att gälla den 31 december 1999. Fr.o.m. år 2000 ingår miljöstöden i miljö- och landsbygdsprogrammet som gäller för perioden 2000–2006. Flertalet nya miljöstöd kan sökas fr.o.m. 2001. Endast miljöstöd för ekologisk produktion och miljöstöd för bevarande av värdefulla kulturmiljöer i renkötselområdet gick att söka redan år 2000.

I det följande beskrivs de stöd som utbetalades för år 2005 och som ingår i det nya miljö- och landsbygdsprogrammet. För information om stöd som ingick i det tidigare programmet hänvisas till Jordbruksstatistisk Årsbok 2001, eller till Jordbruksverket, www.sjv.se.

Tabell 9.5 visar utbetalade medel till miljöstöd. Totalt utbetalades det år 2005 2 334 milj. kr i ersättningar enligt det nya programmet. Mest stöd utgick till Västra Götalands län följt av Skåne län, vilket motsvarar 17 % respektive 11 % av utbetalningarna.

I **tabell 9.4** visas de arealer för vilka vissa miljöstöd söktes för år 2005.

Bevarande av betesmarker och slätterängar

Från och med 2001 finns två stöd för slätterängar och betesmarker. Dels ett projektstöd för restaurering av slätterängar och betesmarker och dels ett stöd för skötsel av dem. Syftet med projektstödet är att återställa den biologiska mångfalden och de kulturhistoriska värdena i slätterängar, betesmarker, skogs- och fåbodbeten som helt eller delvis försvunnit genom att hävden upphört. Syftet med stödet

för skötsel av betesmarker och slätterängar är att bevara och förstärka hävdgynnande natur- och kulturmiljövärden.

Stödnivån för anläggning av våtmarker och småvatten kan högst vara 90 % av stödberättigande kostnader och ersättning kan lämnas med högst 10 000 kr/ha och år. Grundersättningen för skötsel av betesmarker, slätterängar, fåbodbete, skogsbete och alvarbete på Öland och Gotland ligger på 1 000 kr/ha, därutöver kan en tilläggsersättning på 1 400 kr/ha lämnas för särskild skötsel av betesmarker och slätterängar med höga biologiska eller kulturhistoriska värden. Kompletterande åtgärder såsom lövtäkt, lieslätter och efterbete ger också ytterligare ersättning. Ett jordbruksskifte ska vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning.

Bevarande av värdefulla natur- och kulturmiljöer

Ersättning lämnas för skötsel av åkermarkens värdefulla lämningar och miljöer (landskapselement) som vittnar om den äldre markanvändningen. Ersättning utgår för skötsel av vissa landskapselement belägna på eller i anslutning till åkermark. Exempel på sådana landskapselement är renar mellan åkerskiften, stenmurar, trädrader, stentippar, källor och åkerholmar. Ersättningsbeloppet ges per landskapselement och skiljer sig åt mellan elementen. För att ersättning skall utgå krävs att det sammanlagda ersättningsbeloppet för värdefulla landskapselement på åtagandeenheten uppgår till minst 3 000 kr. Landskapselementen ska till väsentlig del ha tillkommit före den storskaliga mekaniseringen av jordbruket, dvs. före 1940.

Utrotningshotade husdjursraser

Syftet med detta stöd är att öka antalet vuxna, renrasiga djur av svenska utrotningshotade husdjursraser så att rasernas fortlevnad och den biologiska mångfalden säkras. Ersättning lämnas för att hålla djur av utrotninghotade raser som t.ex. fjällko, gutefår, lantrasget och linderödssvin. Den årliga ersättningsnivån ligger på 1 000 kr per djurenhet för nötkreatur, får

och getter och 1 500 kr per djurenhet för linde-rödssvin.

Öppet och varierat odlingslandskap

Syftet med detta stöd är att bevara odlingslandskapet och förhindra omfattande nedläggning av jordbruksmark. Därigenom bevaras en biologisk mångfald och värdefulla kulturmiljöer. Ersättning lämnas för skötsel av slåttervall och betesvall på åkermark. Ett jordbruksskifte måste vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning och odlingen ska omfatta minst 0,10 ha under varje år under åtagandeperioden. Ersättningsbeloppet skiljer sig åt mellan stöd-områdena, men ligger mellan 400–2 050 kr/ha.

Vallodling

Syftet med stödet är att öka vallodlingen i områden med stor spannmålsodling. Ersättning lämnas endast för odling på åkermark utanför stödområdena 1–5:b.

Årligt ersättningsbelopp är 300 kronor per hektar.

Ekologiska produktionsformer

Syftet med stöd till ekologiska produktionsformer är att öka omfattningen av den ekologiska odlingen och djurhållningen. Ersättning lämnas till jordbrukare med ekologisk odling med eller utan ekologisk djurhållning. Den årliga ersättningen varierar beroende på grödslag men ligger mellan 500–7 500 kr/ha. Ersättning för ekologisk djurhållning lämnas i form av en extra ersättning för ekologisk odlad slåttervall, betesvall och grönfodergrödor. Ersättningen baseras på antalet mjölkkor, am- och dikor, ungnöt, tackor, getter (hondjur) och suggor som finns inom företaget. 1,00 djurenhet kvalificerar för ersättning för 1,00 ha. Djurantalet får variera genom åren under åtagandeperioden men måste omfatta minst ett djur under hela åtagandeperioden. Antal djur som motsvarar en djurenhet varierar mellan 1,00 för mjölkkor, am- och dikor till 6,67 för tackor och getter (hondjur). Ersättningen per djurenhet är 1 700 kr/ha.

Minskat kväveläckage

Ersättning lämnas för insatser med syfte att minska kväveutlakningen under vinterhalvåret. Ersättning kan lämnas för två åtgärder, dels för sådd av fånggröda, dels för vårbearbetning, dvs. att ingen jordbearbetning sker efter skörden på hösten. Syftet är att minska den kvävebelastning i havet som orsakas av mänsklig verksamhet. Åtgärden riktas till områden i södra Sverige där kväveutlakningen är hög. Ett jordbruksskifte måste vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning. Den årliga ersättningsnivån ligger för fånggröda på 900 kr/ha och för vårbearbetning på 400 kr/ha.

Våtmarker och småvatten

Från och med 2001 finns två stöd för våtmarker och småvatten. Dels ett projektstöd för anläggning av våtmarker och småvatten och dels ett stöd för skötsel av dem. Syftet med projektstödet är att våtmarker och småvatten anläggs för att minska kväveläckaget från jordbruket samt för att gynna den biologiska mångfalden inom jordbruket. Syftet med stödet för skötsel av våtmarker och småvatten är att stimulera en ökning av arealen våtmarker och småvatten på jordbruksmark. Syftet är också att våtmarkerna och småvattnen sköts så att deras värden för miljön består eller ökar.

Stödnivån för anläggning av våtmarker och småvatten kan högst vara 90 % av stödberättigande kostnader och ersättning kan lämnas med högst 200 000 kr/ha i Blekinge, Skåne och Halland och med högst 100 000 kr/ha i övriga län. Den årliga ersättningsnivån för skötsel av våtmarker och småvatten ligger på 3 000 kr/ha. Dessutom kan ytterligare ersättning på 800 kr/ha utgå för slåtter och bete. Ett jordbruksskifte måste vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning.

Bruna bönor på Öland

Ersättning lämnas till jordbrukare med traditionell odling av lokala sorter av bruna bönor på Öland. Syftet med detta stöd är att främja en odlingsmetod som bidrar till att minska riskerna med bekämpningsmedels- och växtnäringstlakning till Östersjön. Dessutom bevaras

odlingen av lokala sorter av bruna bönor. Odlingen är en viktig del av öns kulturarv. Ersättningen lämnas enbart på Öland och ett jordbruksskifte måste vara på minst 0,10 ha för att vara berättigad till ersättning. Den årliga ersättningsnivån ligger på 2 700 kr/ha.

Sockerbetor på Gotland

Ersättning lämnas till jordbrukare på Gotland med miljövänlig odling av sockerbeter. Syftet är att minska riskerna med bekämpningsmedels- och växtnäringsutlakning till Östersjön. Ersättning lämnas endast på Gotland. Ett jordbruksskifte måste vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning. Den årliga ersättningsnivån ligger på 1 350 kr/ha.

Skyddszoner

Syftet med stödet för skyddszoner är att minska erosionen av växtnäringsämnen från åkermark till vatten. Skyddszoner gynnar också växt- och djurlivet. Ersättning lämnas för anläggning av zoner besådda med vall utmed vattendrag. Skydds-zonen skall vara minst 6 meter bred och ersättning lämnas för högst 20 meters bredd. Dessutom måste skifteslängden mot vattenområdet vara minst 20 meter och den sammanlagda arealen av alla skyddszonsskiften minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning. Den årliga ersättningsnivån är 3 000 kr/ha.

Strukturstöd

De statliga insatserna för jordbrukets rationalisering samordnas av Jordbruksverket och administreras av länsstyrelserna.

De viktigaste rationaliseringsinsatserna består av startstöd till yngre jordbrukare samt investeringsstöd. Det senare infördes 1997. Även trädgårds- och renkötsföretagare kan få dessa stöd. Tidigare kunde även lånegaranti (statlig borgen för banklån) utgå vid etablering på och effektivisering av företag. Lånegaranti kan numera endast beviljas för trädgårdsföretag. Till så kallad yttre rationalisering (fastighetsombildning) utgår dessutom ett totalt bidrag med 5 milj. kr per år som i huvudsak går till Dalarnas län. I rationaliseringssyfte

kan länsstyrelserna köpa fastigheter och sälja till jordbrukare som är i behov av tillskotts-mark för att förbättra strukturen. Genom ändringar i jordförvärvslagen 1991 har rationaliseringsmomentet tonats ner och andelen tillståndspliktiga förvärv har minskat kraftigt i hela landet.

Till strukturstöden kan även räknas de stöd som fr.o.m. 1995 lämnas till företag med verksamhet inom förädling och avsättning av jordbruksprodukter.

Investeringsstöd (tabell 9.6)

Investeringsstödet utgår i form av bidrag som varierar geografiskt. I södra och mellersta Sverige ingår stödet i Sveriges program för landsbygdsutveckling år 2000–2006. Syftet är att stimulera investeringar som gynnar miljön, djurmiljön, arbetsmiljön och livsmedelshygienen samt konkurrensförmågan och sysselsättningen vid lantbruksföretagen. Stödet lämnas för fasta investeringar med högst 480 000 kr per företag och fyraårsperiod. Av stödet betalas 25 % av EU och 75 % av Svenska staten.

I norra Sverige ingår investeringsstödet i struktur-fondsprogrammen för mål 1¹ och betalas till 75 % av EU. Syftet med stödet är i huvudsak samma som i södra Sverige. Stödet varierar mellan högst 800 000 och 1 200 000 kr per företag och fyraårsperiod. Det högre beloppet kan utgå till företag i kustområdena i Gävleborgs och Västernorrlands län.

EU-regler begränsar i vissa fall möjligheterna att lämna stöd till utökning av animalieproduktion, särskilt svinproduktion.

Totalt beviljades 1 094 investeringsstöd till ett sammanlagt belopp av 297 milj. kr för år 2005. En stor del av stöden avsåg nya lösdri-ftsladugårdar för mjölkkor.

Startstöd (tabell 9.6)

Startstöd kan lämnas till yngre företagare med jordbruks-, trädgårds- eller renkötsföretag. Reglerna för stöd, som är lika i hela landet, ändrades den 1 januari 2003 så att stödet numera enbart omfattar en startpremie. (Tidigare tillämpning var att stöd lämnades med en startpremie om högst 100 000 kr plus en ränte-

subvention om högst 100 000 kr efter två år). Stödet ingår i samma program som investeringsstödet (se ovan) och finansieras på samma sätt av EU respektive Sverige. Bidrag kan beviljas vid förstagångsetablering om sökanden är under 40 år och har teoretisk och praktisk jordbruksutbildning. Företaget skall ge brukaren tillfredsställande sysselsättning och försörjning.

Under år 2005 beviljades 214 stöd till ett sammanlagt belopp av 41 milj. kr.

Mjölproduktion är den dominerande driftsriktningen och förekommer vid knappt hälften av företagen.

Stöd till investeringar som avser förbättrad bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter (tabell 9.7)

Syftet med stödet är att främja varaktigt nya avsättningsmöjligheter för jordbruksprodukter genom att stödja den svenska livsmedelsproduktionen. Stödet riktar sig till dem som bedriver småskalig livsmedelsförädling och till dem som producerar högförädlade livsmedel av innovativ karaktär.

Stödet handläggs dels av Jordbruksverket, dels av Länsstyrelsen. Länsstyrelsen handlägger stödet i områden som omfattas av mål 1¹ i Sverige.

I **tabell 9.7** redovisas beviljade stöd inom miljö- och landsbygdsprogrammet och de två mål 1-programmen. Totalt 51 milj. kr beviljades till investeringar för förädling och saluföring av jordbruksprodukter år 2005. Nöt-, gris-, får-, lamm-, vilt- och renkött stod för den största andelen av dessa stöd, nämligen 32 %, dvs. 16 milj. kr.

Prisstöd m.m. till rennäringen

Utöver de stöd till rennäringen i form av investerings- och startstöd samt kulturmiljöstöd som redovisats ovan utgår ett särskilt prisstöd för kontrollslaktade renar, vilka godkänns som livsmedel. Detta redovisas i **tabell 9.8**.

Efter Tjernobyolyckan betalades ersättning till rennäringen för att täcka merkostnader och inkomstförluster till följd av det radioaktiva nedfallet. I ersättningen ingår också kostnader för t.ex. försöksverksamhet, slakt av renar med för hög cesiumhalt samt utfordring av cesiumrenar och analyser.

Staten ersatte fram till 1994/95 renägarna för upphittade rovdjursrivna renar. Från och med 1996 ändrades ersättningssystemet till att i huvudsak baseras på rovdjursförekomst.

I tabell 9.8 redovisas även ersättningar från Banverket för tågödade och från trafikförsäkringen för vägtrafiködade renar.

Annan publicering

Uppgifterna i detta kapitel om utbetalda stöd grundas på underlag från Jordbruksverket. Statistiken hänför sig till de år för vilka stöd utgick. Jordbruksverket publicerar detaljerad statistik över stöd som utbetalats eller beviljats under olika kalenderår i sin verksamhetsstatistik, senast i Verksamhetsstatistik för 2005.

1) Mål 1 omfattar Norrbotten och Västerbottens län, Jämtlands och Västernorrlands län, kommunen Torsby i Värmlands län, kommunen Ljusdal i Gävleborgs län, kommunerna Malung, Orsa, Vansbro och Älvdalen och samhällena Venjan och Våmhus i Dalarnas län.

Tabell 9.1

Direktstöd till jordbruket utbetalade för 2000–2005¹, milj. kr

Disbursed direct support to the agricultural holdings

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>Gårdstöd</i>	5 316
Stöd för proteingrödor ²	21
Stöd för energigrödor	6	9
Kontrakterad stärkelsepotatis	37
Nationellt kuvertet	–
Aterbetalning modulering	–
<i>Arealersättning</i>	3 480	4 085	4 030	4 025	4 054	.
<i>Djurbidrag, generella</i>	940	1 157	1 567	1 504	1 940	732
Handjurbidrag	331	381	484	463	509	262
Am- och dikobidrag	198	228	281	269	270	.
Tackbidrag	31	20	41	40	40	.
Slaktbidrag	130	260	443	417	422	.
Extensifieringsbidrag	250	267	318	316	344	.
Mjölkbidrag ³	355	470
<i>Regionala stöd</i>	864	858	847	846	866	916
Kompensationsbidrag	574	570	565	562	559	639
Nationellt stöd norra Sverige	289	287	282	283	306	276
<i>Miljöstöd, gamla</i>	1 929	671	604	81
Öppet odlingslandskap	582	14	6	2	.	.
Ekologisk odling	268	105	61	30	.	.
Flerårig vallodling	433	426	423	21	.	.
Biologisk mångfald o. kulturmiljövården	520	17	9	3	.	.
Betesmarker	333	16	8	3	.	.
Slätterängar	14	1	0	0	.	.
Kulturmiljö	173	0	0	0	.	.
Miljökänsliga områden	24	12	9	7	.	.
Våtmarker och småvatten	9	8	7	6
Extensiv vall, skydds zoner	6	3	2	1	.	.
Fånggrödor	9	1	1	0	.	.
Resurshållande konventionellt jordbruk	94	93	92	16	.	.
Återskapande av slätterängar	3	3	3	1	.	.
Odling av bruna bönor på Öland	2	0	0	0	.	.
Utrotningshotade djurraser	3	1	0	0	.	.
Kulturmiljöstöd för renskötselområdet	0	0	0	0	.	.
<i>Miljöstöd, nya</i>	128	1 725	1 884	2 004	2 104	2 333
Betesmarker och slätterängar	.	585	617	641	669	754
Natur- och kulturmiljöer	.	148	156	161	165	168
Kulturmiljöer i renskötselområdet	1	2	2	5	.	.
Utrotningshotade husdjursraser	.	3	4	4	5	5
Öppet och varierat odlingslandskap	.	479	499	503	503	509
Ekologisk produktion	126	347	415	466	520	573
Vallodling	85
Minskat kväveläckage	.	151	177	197	203	197
Våtmarker och småvatten	.	0	2	5	7	8
Bruna bönor på Öland	.	2	2	2	2	2
Sockerbetor på Gotland	.	2	3	3	3	3
Skydds zoner	.	5	7	18	26	28
<i>Stöd för växtodlingsplaner</i>	.	.	191	194	129	.
<i>Summa utbetalade direktstöd</i>	7 340	8 495	9 123	8 653	9 099	9 364

1) För perioden 2000–2004 ingår i tabellen samtliga medel som avser respektive år oavsett när de utbetalats. För år 2005 avser beloppen de medel som utbetalats t.o.m. april år 2006.

2) Stöd för proteingrödor ingår i arealersättning t.o.m. 2004.

3) Ett nytt bidrag, mjölkbidraget, infördes från och med 2004. Bidraget kan sökas av producenter som har mjölkkvot och som under kvotåret varit aktiva.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.2**Gårdsstöd för stödåret 2005 utbetalade t.o.m. april 2006, 1 000-tals kr***Single farm payment and premiums for male bovines and milk*

Område	Gårdsstöd	Protein- grödor ¹	Energi- grödor ²	Kontrakterad stärkelse- potatis	Handjurs- bidrag	Mjolk- bidrag ³
<i>Län</i>						
Stockholms	174 174	604	257	–	3 141	5 912
Uppsala	296 674	1 864	668	–	7 641	14 049
Södermanlands	267 475	1 162	1 168	–	8 914	14 276
Östergötlands	505 299	2 965	2 615	–	18 469	33 838
Jönköpings	192 412	295	0	–	23 122	37 106
Kronobergs	111 209	150	8	–	12 318	16 888
Kalmar	304 009	774	97	3 482	22 796	47 641
Gotlands	182 048	848	15	–	11 403	19 628
Blekinge	78 329	47	22	12 830	5 247	6 102
Skåne	1 028 381	2 876	535	20 228	36 096	54 911
Hallands	227 506	1 077	62	55	14 386	35 397
Västra Götalands	893 983	5 774	768	–	44 795	80 293
Värmlands	157 910	579	209	36	9 155	11 382
Örebro	195 206	635	2 148	–	8 407	10 829
Västmanlands	225 225	980	526	–	3 773	7 550
Dalarnas	96 369	195	123	–	6 931	10 283
Gävleborgs	104 082	188	23	–	7 160	11 904
Västernorrlands	69 638	4	.	–	4 231	10 882
Jämtlands	61 974	10	.	–	3 996	12 100
Västerbottens	97 010	1	.	–	7 261	18 984
Norrbottnens	47 237	0	.	–	2 756	10 481
<i>Hela riket</i>						
2005	5 316 149	21 028	9 245	36 632	261 997	470 437
2004 ⁴	5 128 258	..	5 959	.	509 034	355 204
2003 ⁴	5 066 753	.	.	.	462 615	.
2002 ⁴	5 112 732	.	.	.	483 723	.
2001 ⁴	4 860 467	.	.	.	381 397	.
2000 ⁴	4 088 860	.	.	.	330 836	.

1) Nytt bidrag, stöd för proteingrödor, infördes från och med 2004. År 2004 ingår utbetalningen i arealersättning.

2) Nytt bidrag, stöd för energigrödor, infördes från och med 2004.

3) Ett nytt bidrag, mjölkbidraget, infördes från och med 2004.

4) Jämförelsetalen för gårdsstöd t.o.m. 2004 är summan av tidigare arealersättning, am- och dikobidrag, tackbidrag, slaktbidrag och extensifieringsbidrag.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.3
Kompensationsbidrag samt nationellt stöd till norra Sverige för stödåret 2005
utbetalt t.o.m. april 2006, 1 000-tals kr

Disbursed support for less favoured areas and national support to the north of Sweden

Område	Kompensationsbidrag	Nationellt stöd			Summa nationellt stöd
		Suggor, getter, potatis, ägg, bär o. grönsaker	Mjök	Slaktsvin	
<i>Län</i>					
Stockholms	1 390	.	–	.	–
Uppsala	7 151	.	52	.	52
Södermanlands	178	.	–	.	–
Östergötlands	9 312	.	435	.	435
Jönköpings	58 038	.	184	.	184
Kronobergs	27 318	.	–	.	–
Kalmar	43 096	.	–	.	–
Gotlands	11 695	.	14	.	14
Blekinge	5 849	.	–	.	–
Skåne	20 775	.	–	.	–
Hallands	12 224	.	372	.	372
Västra Götalands	68 121	.	–	.	–
Värmlands	50 958	288	2 993	125	3 406
Örebro	11 812	.	255	.	255
Västmanlands	2 523	.	13	.	13
Dalarnas	42 112	663	3 001	76	3 741
Gävleborgs	62 106	1 211	17 064	1 269	19 544
Västernorrlands	48 816	1 116	34 181	2 460	37 756
Jämtlands	54 093	1 409	59 846	1 129	62 384
Västerbottens	68 302	3 865	86 685	5 740	96 290
Norrbottens	33 558	2 695	47 192	1 829	51 716
<i>Hela riket</i>					
2005	639 429	11 248	252 285	12 627	276 161
2004	559 131	11 221	283 133	12 049	306 403
2003	562 264	10 915	260 742	11 674	283 331
2002	565 060	8 805	262 393	11 187	282 385
2001	570 367	9 588	265 321	12 407	287 316
2000	574 125	9 450	266 751	13 269	289 469

Källa Jordbruksverket.

Tabell 9.4
Registrerade arealer för vissa miljöstöd avseende år 2005, hektar
Areas for environmental support

Område	Betesmarker och slätter- ängar	Öppet och varierat odlingslandskap	Ekologisk produktion ¹	Minskat kväve- läckage
<i>Län</i>				
Stockholms	12 631	12 502	16 719	–
Uppsala	18 814	15 291	22 871	–
Södermanlands	17 634	11 435	27 321	–
Östergötlands	46 678	33 449	34 187	27
Jönköpings	40 227	61 603	25 097	32
Kronobergs	22 108	34 844	12 248	70
Kalmar	75 964	56 750	17 218	16 430
Gotlands	27 748	35 566	14 991	12 514
Blekinge	12 251	6 412	3 693	3 959
Skåne	49 379	31 515	26 362	79 460
Hallands	15 549	16 924	13 771	31 483
Västra Götalands	58 064	100 787	109 269	122 343
Värmlands	6 712	46 076	39 831	50
Örebro	9 326	15 837	15 579	–
Västmanlands	8 088	8 982	20 302	510
Dalarnas	13 977	26 520	18 651	–
Gävleborgs	5 854	27 874	24 748	–
Västernorrlands	2 453	22 872	24 322	–
Jämtlands	14 540	23 213	23 996	–
Västerbottens	2 111	30 618	16 520	–
Norrbottnens	1 294	15 199	12 000	–
<i>Hela riket</i>				
2005	461 401	634 268	519 694	266 879
2004	408 656	669 129	462 438	283 945
2003	430 825	646 992	413 619	275 947
2002	401 236	643 967	362 296	177 578
2001	389 866	605 144	294 298	153 722

1) Här redovisas endast areal för ekologisk produktion som ingår i det nya miljöprogrammet. För total miljöstödsareal för ekologisk produktion skall areal som ingår i det gamla miljöprogrammet läggas till. Den arealen redovisas dock ej här. Se även kapitel 11.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.5
Miljöersättning för stödåret 2005 utbetalade t.o.m. april 2006, 1 000-tals kr
Environmental support

Område	Betes- marker och slätter- ängar	Natur- och kultur- miljöer	Kultur- miljöer i ren- skötsel- området	Utrot- nings- hotade hus- djurs- raser	Öppet och varierat odlings- landskap	Ekologisk produk- tion ¹	Vallodling ²
<i>Län</i>							
Stockholms	19 880	3 601	–	147	5 045	17 422	6 421
Uppsala	32 053	6 159	–	128	6 111	25 609	4 215
Södermanlands	33 488	4 772	–	82	4 547	28 852	9 634
Östergötlands	82 969	14 774	–	235	13 425	41 694	13 150
Jönköpings	53 506	10 182	–	154	24 366	30 554	18
Kronobergs	31 694	7 578	–	179	13 778	16 077	0
Kalmar	129 898	21 110	–	234	22 649	19 825	6 016
Gotlands	51 009	1 321	–	157	14 203	19 058	4 768
Blekinge	23 074	4 283	–	187	2 508	4 808	2 449
Skåne	85 947	35 215	–	403	12 438	30 987	13 262
Hallands	25 109	13 059	–	159	6 843	16 889	6 688
Västra Götalands	85 917	24 827	–	585	43 915	128 214	13 016
Värmlands	9 968	1 824	–	446	53 454	42 921	51
Örebro	17 325	5 288	–	114	11 058	15 565	2 813
Västmanlands	16 096	4 034	–	110	3 652	20 572	2 813
Dalarnas	17 656	2 154	–	546	32 564	21 394	0
Gävleborgs	10 136	929	–	318	49 845	25 614	0
Västernorrlands	4 050	587	–	236	46 967	22 702	0
Jämtlands	16 521	2 017	–	431	47 798	22 047	1
Västerbottens	3 751	2 315	–	350	62 673	12 555	0
Norrbottens	4 354	1 483	–	165	31 143	9 485	0
<i>Hela riket</i>							
2005	754 401	167 511	–	5 367	508 983	572 845	85 316
2004	669 494	165 316	–	4 716	503 219	520 491	.
2003	640 632	160 547	4 636	4 270	502 658	465 933	.
2002	616 764	155 681	2 366	3 935	499 117	415 293	.
2001	585 086	148 273	1 648	3 184	479 097	346 771	.
2000	.	.	1 461	.	.	126 484	.

1) Här redovisas endast miljöstöd för ekologisk produktion som ingår i det nya miljöprogrammet. För totalt miljöstöd för ekologisk produktion skall miljöstöd som ingår i det gamla miljöprogrammet läggas till. Det miljöstödet redovisas i tabell 9.1.

2) Systemet för vallodling utvecklades i samband med utveckling av gårdsstödsystemet år 2004–05. Första utbetalningen skedde 2005. Det miljöstödet redovisas i tabell 9.1.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.5 (forts.)

Område	Minskat kväve-läckage	Våtmarker och småvatten	Bruna bönor på Öland	Socketbetor på Gotland	Skyddszoner	Summa miljöstöd
<i>Län</i>						
Stockholms	–	280	.	.	1 117	53 914
Uppsala	–	105	.	.	2 172	76 552
Södermanlands	–	837	.	.	2 878	85 091
Östergötlands	24	1 298	.	.	2 727	170 295
Jönköpings	8	142	.	.	359	119 289
Kronobergs	34	30	.	.	86	69 456
Kalmar	11 981	606	1 895	.	647	214 860
Gotlands	8 708	16	.	2 766	674	102 681
Blekinge	3 314	192	.	.	169	40 983
Skåne	61 113	2 403	.	.	3 488	245 258
Hallands	22 160	959	.	.	1 472	93 340
Västra Götalands	89 356	965	.	.	5 412	392 206
Värmlands	77	–	.	.	881	109 622
Örebro	–	499	.	.	2 365	55 027
Västmanlands	360	29	.	.	3 644	51 311
Dalarnas	–	9	.	.	177	74 500
Gävleborgs	–	–	.	.	75	86 919
Västernorrlands	–	8	.	.	–	74 550
Jämtlands	–	–	.	.	–	88 817
Västerbottens	–	–	.	.	–	81 644
Norrbottens	–	–	.	.	–	46 630
<i>Hela riket</i>						
2005	197 136	8 378	1 895	2 766	28 344	2 332 942
2004	202 804	7 086	2 068	2 817	25 966	2 103 977
2003	197 092	4 630	2 049	3 076	18 401	2 003 925
2002	177 391	2 121	1 851	2 500	6 916	1 883 935
2001	151 340	373	1 824	2 167	5 181	1 724 945
2000	127 945

Tabell 9.6**Beviljade investerings- och startstöd till jordbruks-, trädgårds- och renskötsföretag 2005***Granted investment support to holdings in agriculture, horticulture and reindeer breeding*

Område	Investeringsstöd		Startstöd	
	Antal stöd	Beviljade stöd, 1 000-tals kr	Antal stöd	Beviljade stöd, 1 000-tals kr
<i>Län</i>				
Stockholms	31	6 187	5	850
Uppsala	14	4 003	3	400
Södermanlands	53	11 714	8	1 400
Östergötlands	43	11 004	18	3 450
Jönköpings	50	12 597	5	900
Kronobergs	40	8 400	4	750
Kalmar	81	18 509	12	2 225
Gotlands	36	7 570	9	1 650
Blekinge	17	3 355	–	–
Skåne	190	38 765	19	3 750
Hallands	33	9 299	6	1 200
Västra Götalands	139	30 853	31	5 550
Värmlands	34	7 773	18	3 500
Örebro	36	9 685	6	1 200
Västmanlands	9	1 523	7	1 250
Dalarnas	32	7 576	8	1 550
Gävleborgs	41	11 460	10	1 900
Västernorrlands	53	18 142	4	800
Jämtlands	80	33 213	14	2 800
Västerbottens	50	27 271	10	2 000
Norrbottens	32	17 610	17	3 400
<i>Hela riket</i>				
2005	1 094	296 509	214	40 525
2004	766	160 316	235	40 820
2003	617	133 134	199	33 725
2002	1 000	212 115	285	27 332
2001	1 126	232 301	393	38 500
2000	360 ¹⁾	86 451	121	12 100

1) P.g.a att EU:s regler för stöden dröjde blev antalet beviljade stöd år 2000 onormalt lågt.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.7**Beviljade stöd till investeringar för förädling och avsättning enligt miljö- och landsbygdsprogrammet 2000–2006, 1 000-tals kr***Granted investment support to improved processing and marketing according to the environmental and rural development plan for Sweden for the period 2000–2006*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nöt-, gris-, får-, lamm-, vilt- och renkött	20 235	8 489	20 449	18 800	18 204	16 154
Mjölk och mjölkprodukter	12 537	16 666	13 583	13 040	24 785	5 309
Fågelkött	7 422	3 366	4 473	2 222	1 407	660
Ägg	4 576	1 043	2 465	996	460	479
Spannmål	2 881	236	6 396	6 823	1 279	9 321
Oljeväxter	–	–	211	124	1 504	496
Frukt, bär och grönsaker	8 056	8 679	20 383	8 233	8 545	11 360
Potatis	1 779	7 295	7 816	1 739	8 440	6 941
Blommor och plantor	–	768	526	480	131	501
Totalt	57 485	46 542	76 302	52 457	64 754	51 221

Källa: Jordbruksverket och Länsstyrelsen.

Tabell 9.8**Utbetalade stöd och ersättningar till rennäringen 2000–2005, 1 000-tals kr***Disbursed support and compensation to reindeer breeding*

Typ av stöd	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Prisstöd	14 663	15 514	19 736	18 730	14 463	17 480
Ersättning p.g.a. Tjernobyloyckan, utbet.	9 884	10 983	9 865	11 180	8 461	9 763
Övriga medel för främjande av rennäringen, varav; katastrofsskadeskydd projektstöd m.m.	6 779 566 6 213	7 040 2 804 4 236	9 416 4 663 4 753	2 903 – 2 903	863 – 863	5 423 2 202 3 221
Ersättning (anslagsposter) för rovdjursrivna renar	35 000	35 000	44 000	44 000	42 000	47 000
Ersättning för tågdödade renar	2 326	1 791	1 425	1 454	1 411	2 282
Ersättning för vägtrafikdödade renar	4 499	4 217	4 058	3 479	4 512	4 256

Källa: Jordbruksverket, Vägverket, Sametinget, Banverket och Trafikförsäkringsföreningen.